

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Чеченской Республики
МБОУ «СОШ № 1» г. Аргуна им.Х.Х.Хататаева

Выписка из ООП НОО
утв. приказом от 29.08.2023г. 236/1-од

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (чеченский) язык»

для обучающихся 1-4 классов

2023 г.

КХЕТОРАН КЕХАТ

Лелаш долчу нормативан-бакъонан документашца догIуш, нохчийн мотт (оьрсийн мотт а санна) Нохчийн Республикин пачхьалкхан меттан статус йолуш бу (2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.). Иза нохчийн халкъан оьздангаллин коьрта хьал а ду, дешаран хьукматашкахь дешаран предмет санна хьобхуш а бу.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа (кхидIа Программа) кхолларан бух бу хIара нормативийн-бакъонийн документаш:

- Россин Федерацин конституци (26 статья);
- 2012 шеран 29-чу декабран №273-ФЗ йолу «Россин Федерацин дешаран хьокъехь» Федеральни закон (5, 8, 12, 14 ст.) (02.07.2021 ш. ред.);
- 1991 ш. 25 октябран № 1807-1 йолу «Россин Федерацин халкъийн меттанех» Федеральни закон (2, 6, 9, 10 ст.) (11.06.2021 ш. ред.);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарт, Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021 ш. 31 майхь № 286 йолу омранца чIагIдина долу;
- Кхетош-кхиоран герггара программа (къобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол);
- Россин Федерацин къаьмнийн ненан мотт хьехаран концепци (Россин Федерацин серлонан Министерсвон коллегехь чIагIйна 2019.10.01);
- Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггара программа (къобалйна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18.03.2022 ш. № 1/22 йолу протокол);
- 2003 шеран 23 мартан Нохчийн Республикин конституци (09.01.2022 ш. хийцамашца);
- 2007 шеран 25 апрелан N 16-РЗ йолу «Нохчийн Республикин меттанийн хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 ш. N 13-РЗ ред.);
- 2014 шеран 30 октябран N 37-РЗ йолу «Нохчийн Республикин дешаран хьокъехь» Нохчийн Республикин закон (06.03.2020 N 13-РЗ ред.);
- 2020 ш. 17 августан № 180 йолчу «Нохчийн Республикин дешар кхиор» Нохчийн Республикин пачхьалкхан программина хийцамаш йукъабалоран хьокъехь» Нохчийн Республикин Правительствон Постановлени (2022.03.17 бинчу хийцамашца);
- Нохчийн Республикин тIекхуьу чкъор син-оьздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а

- йукъара концепци (тӀечӀагӀийина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 14.02.2013 ш.);
- Нохчийн меттан нийсайаздаран коьртачу бакъонийн гулар тӀечӀагӀйарх №83 йолу Указ (тӀечӀагӀидина Нохчийн Республикин Куьйгалхочо 2020 шеран апрелан 29-чу дийнахь)
 - Нохчийн Республিকেхь нохчийн мотт а, литература а хьехаран концепци (чӀагӀийина 2022.05. 12 № 3 йолчу Илманан Советан кхеташонехь);
 - Нохчийн меттан нийсайаздаран коьрта бакъонаш /Джамалханов З.Д., Мациев А.Г., Овхадов М.Р., Халидов А.И., и.д. кх. – Сьолжа-гӀала: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2022. – 64 а.

Программа кхочушйаран бухахь системехь-гӀуллакхдаран некъ бу. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Ӏамор тӀехъажийна ду гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца межпредметни уьйр кхочушйарна.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан йукъара характеристика

«Нохчийн мотт» дешаран предметан герггара белхан Программа йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран программаш кхочушйечу организацешна (хьукматашна) хӀоттийна йу. Школан дешаран хӀинцалерчу тенденцешна а, Ӏаморан жигарчу методикашна а тӀехъажийна йолу «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан программа хӀотторехь хьехархошна методикин гӀо лацаран Ӏалашонца кечийна йу хӀара Программа.

Белхан Программас хьехархочун аьтто бийр бу:

- 1)нохчийн мотт хьехаран процесехь йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь кепе далийна Ӏаморан личностни, метапредметан, предметан жамӀашка кхачаран хӀинцалера некъаш кхочушдан;
- 2) Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца (Россин Федерацин серлонан Министерсвос 2021.05.31 № 286 йолу омранца чӀагӀидина долу); Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьртачу дешаран герггарчу программаца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (18 мартан 2022 ш. № 1/22 йолу протокол); Кхетош-кхиоран герггарчу программаца (къобалийна йукъарчу дешаран федеральни дешаран-методикин цхьаьнакхетараллин сацамца (02. 06. 2020 ш. № 2/20 йолу протокол); Нохчийн Республикин тӀекхуьу чкьор син-обздангаллин кхетош-кхиоран а, кхиаран а йукъара Концепцица (тӀечӀагӀийина Нохчийн Республикин куьйгалхочо 14.02.2013 ш.) цхьаьнадогӀу Ӏаморан кхочушдан лору жамӀаш а, «Нохчийн мотт» дешаран предметан чулацам а Ӏаморан шерашца къасто а, хӀоттамца дӀанисбан а;
- 3)билггал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Ӏаморна

дешаран хенан магийнчу герггарчу дIасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Iаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гIуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, календарно-тематикин планировани кечйан.

Программин чулацам тIехъажийна бу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандарто «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана лехамийн декъахь далийнчу йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран коьрта дешаран программа кхиамца карайерзоран жамIашка кхачарна.

Программа тIехъажийна йу «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъайогIучу нохчийн меттан курсана кхачо йарна а, гIо лацарна а. «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан герггарчу белхан Программин чулацам йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнабогIуш бу.

Дешаран предметан чулацам внеурочни гIуллакхдарехула а кхочушбан тарло: экскурсеш, тематикин мероприятеш, кьийсамаш (конкурсаш), и.д.кх.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан белхан Программин чулацаман коьрта линиш

Дешаран предметан коьчал меттаIилманан дакъошца йогIуш хIоттийна йу. Нохчийн меттан систематически курс Программехь хIокху чулацаман линишца йалийна йу: «Маттах лаьцна хаамаш», «Фонетика, орфоэпи, графика, орфографи»; «Лексика», «Морфемика», «Морфологи», «Синтаксис», «Орфографи а, пунктуаци а», «Къамел кхиор».

Программехь къаьсташ йу кхо блок: «Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш», «Систематически курс» (1-чу классехь хьалхарчу эха шарахь – «Йоза-дешар Iамор»), «Къамел кхиор».

«Къамелан гIуллакхдаран тайпанаш» цIе йолу хьалхара блок йобзна йу шайн вовшашца йолчу уьйраца цхьаьна къамелан гIуллакхдаран деа тайпанехула кхиарца, йуьхьанцарчу классийн дешархойн (тIекеренан Iалашонаш къасто хаа, къамелан тIекеренехь нийса дакъалаца) коммуникативни карадерзарш кхиорца; къамелан этикетан бакьонех пайдаэцаран практика алсамйаккхарца.

«Систематически курс» цIе йолчу шолгIачу блоко йукъалоцу меттан дакъойх пайдаэцарна тIехь тергам барна кхачо йен чулацам, дешаран а, практикин а хьелашкахь меттан дакъойх пайдаэцаран бухера карадерзарш а, хаарш а кхиор; хIинцалерчу нохчийн литературни меттан норманех болу йуьхьанцара кхетамаш кхоллар. ХIара блок тIехъажийна йу (Iамийнчун гурашкахь) хIинцалерчу нохчийн литературни меттан

норманаш практикехула карайерзорна; дахаран йерриге сферашкахь нохчийн маттах пайдаэцарехь жобпаллин а, кхетапе а йукъаметтиг кхиорна.

«Къамел кхиор» цѐ йолу кхоалгӀа блок. Чулацаман коьртачу декъах кху блокехь тексташца бен болх бу: кхета хаар кхиор, йеллачу тексташна анализ йар, тайп-тайпанчу функционални-маӀнийн тайпанийн, жанрийн, стилийн шен тексташ кхоллар.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан Iалашо а, хьесапаш а

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тӀегӀанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан **Iалашо** – дешархойн коммуникативни хьуьнарш кхоллар (барта а, йозанан а, монологан а, диалоган а къамел кхиор), уьш къамелан гӀуллакхдарна практикехь йукъабалор; дешархошкахь нохчийн маттах а, халкъан культурица цуьнан уьйрах а билггал долу хаарш кхоллар.

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран тӀегӀанехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Iаморан **хьесапаш** ду дешархошкахь кхоллар а, кхиор а:

- нохчийн меттан шатайпаналлех, къоман ламастех, шен халкъан культурех йуьхьанцара кхетам; этнически кхетам (самосознани) кхиор;
- нохчийн матте позитиван эмоцин-мехаллин йукъаметтиг, цуьнан цӀеналла а, башхалла а ларйарехь декъах хиларан синхаам; нохчийн матте бовзаран дог дар, шен къамел кхачапе дало гӀертар;
- тӀекеренан Iалашонашца, хьелашца, хьесапашца богӀу меттан гӀирсаш харжарехула, нохчийн маттахь жамIаш дарехула а, шена хетачунна бух балорехула долу хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- хьехархочун/однокласникийн барта аларш хазарехь тӀеэца хьуьнар кхоллар а, кхиор а;
- нийса йеша а, нийса йазйан а, урокан темехула диалогехь а, коллективан беседехь дакъалаца, чолхе доцу барта монологан аларш а, йозанан тексташ а хӀитто хаар кхоллар а, кхиор а;
- нохчийн меттан системех а, хӀоттамах а болу йуьхьанцара кхетамаш (фонетикех, графикех, лексикех, морфемикех, морфологех, синтаксисах);
- функционални говзалла а, хийцалучу дуьненаца кхиаме зӀе латто а, кхин дӀа долчу кхиаме дешарна кийча хилар а кхоллар а, кхиор а.

Дешаран планехь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предметан меттиг

Йуьхьанцарчу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца цхьаьнадогӀуш, «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет «Ненан мотт а, ненан маттахь литературин йешар а» предметан областана йукъа а йогӀу, Iамо тӀейожош а йу.

«Ненан (нохчийн) мотт» Iаморна леринчу сахьтийн йукъара терахь – 405 с.
(xIора классехь кIирнах 3с.): 1-чу классехь – 99 с., 2-чу классехь – 102 с., 3-чу классехь – 102 с., 4 классехь – 102 с.

Дешаран учрежденин бакъо йу дешаран предмет Iаморна деллачу сахьтийн барам, дешаран йукъаметтигийн декъашхоша кхуллучу планан декъан сахьтийн чобтах ша алсамбаккха.

«НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

1 класс

Йоза-дешар Iамор

Къамел кхиор

Гайтаме-васте моделин гIоьнца къамелах болу йуьхьанцара кхетам.
Къамел суьртиг а, схемийн а гIоьнца маьIнийн дакъошка (предложенешка) декъар.

Текстах болу йуьхьанцара кхетам. Хозуьйтуш ша йоьшуш а, ладугIуш а текстах кхетар.

XIума а, цуьнан цIе йоккху дош а.
(Мила?), (xIун?) бохучу хаттаршна жобпаш лун дешнаш. XIуманийн дараш гойту дешнаш. Дашах а, предложенех а йукъара кхетам.

Iаморан диалогехь дакъалацар. Билгалйаьхначу теманашна а, хьелашна а йуьхьанцара диалог xIоттор.

Сюжетан суьртех а, шайн ловзарех а, занятех а, тергамех а дийцаран кепехь кегий дийцарш xIиттор.

Къамелан гIиллакхаш. Нохчийн меттан гIиллакхе дешнаш (маршалла хаттар–*Гуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Иодика йар – Иодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...*).

Хаттаран предложенин интонаци (йиш).

Нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тӀеэцна дешнаш довзар.

Дош а, предложени а

Дешан маьIнин тергам. Гергара а, дуьхьалара а маьIна долу дешнаш. Уьйр лелорехь дешан меттиг а, цуьнан гIуллакх а. Къамелехь xIуманаш, xIуманийн билгалонаш, дараш билгалдечу дешнех нийса пайдаэцар.

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а.

XIума (объект) йовзар санна дош тӀеэцар. Дешан маьIнина тӀехь тергам.

Дош а, цо билгалйо хГума а йовзар (къастар).

Дош а, предложени а йовзар. Предложеница болх бар: дешнаш билгалдахар, царан хьалх-тIаьхьалла (роГалла) хийцар. Предложенин йозанан кеп йалор. Тайп-тайпанчу эшарца (интонацица) предложенеш дIайешар. Интонированин (изшарца йешаран) хаарш шардар. Текстера предложенин барам билгалбар.

Диалог.

1-на тIера 10-на тIекхаччалц дагардар.

Фонетика

Къамелан аьзнаш. Дешан аьзнийн хIоттаман а, цуьнан маьIнийн а цхьаалла. Дашехь долчу аьзнийн хьалх-тIаьхьалла а, аьзнийн барам а къастор. Схемина тIе а тевжаш, къамелан аьзнийн характеристика йар. Нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дустар.

«К» элпаца билгалде аьзнаш.

Цхьана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хIиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*. Дешан аьзнийн анализ, аьзнийн моделашца болх бар: дешан аьзнийн хIоттаман модель йиллар, билгалйинчу моделаца доГу дешнаш далор.

Мукъа, мукъаза аьзнаш а, зевне, къора мукъаза аьзнаш а довзар (къастар).

Нохчийн меттан ша-тайпа аьзнаш: *кх, къ, кI, аь, оь, уь, юь, яь, хь, гI, пI, тI, хI, цI, чI, I*.

Дешдакъа аларан уггаре жима дакъа санна. Дешнаш дешдакъошка декъар. Дашехь дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошца дешар.

Графика

Аз а, элп а довзар (къастар): элп аз билгалден хьаьрк санна. Нохчийн меттан элпаш. Доккха а, моГанан а элп. Абат (алфавит). Нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитах къастар.

Нохчийн графийин дешдакъойн принцип. Нохчийн меттан шина хьаьркаца билгалдо ша-тайпа мукъа (*аь, уь, оь*) а, мукъаза (*гI, кх, къ, кI, пI, тI, хI, хь, цI, чI*) а элпаш. Элп *I*. Дешнийн аьзнийн-элпийн анализ.

Е, ё, ю, я, й элпийн гIуллакх.

Адамийн фамилешкахь а, цIерашкахь а, дийнатийн а, гIалийн, йартийн, урамийн цIерашкахь а доккха элп *е, ё, я, яь, ю, юь* йаздар.

Нохчийн алфавитехь элпийн хьалх-тIаьхьалла.

Йешар

Дешдакъошца йешар (мукъа аз билгалдечу элпе хъаьжжина). Дешдакъошца шера а, индивидуальни темпаца йогӀучу сихаллица дийнна дешнашца а йешар. Сацаран хъаьркашца йогӀучу соцунгӀашца а, интонацица (иэшарца) а йешар. Дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш, предложенеш, йаккхий йоцу тексташ кхеташ йешар. Йаккхий йоцу прозин текстийн а, стихотворенийн а исбаьхьаллин йешар. Хъехархочун хаттаршна тӀетевжаш а, шеггара а текст схъайийцар.

Нийсааларан (орфоэпин) йешар (дийнна дешнаш деша дуйлалуш). Нийсайаздаран (орфографин) йешар (проговаривание), дӀайоьшуш йазйарехь а, схъайазйарехь а ша шен таллам (самоконтроль) баран гӀирс санна.

Йоза

Йоза Iамор а, каллиграфин говзалла кхоллар а. Йоза кхочушдечу хенахь, ларбан оьшу уьнахцӀоналлин лехамаш бовзийтар. Куьйган пӀелгаш лелоран жигаралла (мелкая моторика) а, паргӀат куьг лелор а кхиор.

Тетрадь тӀехь кехатан агӀонан шортонехь а, классан уьнан шортонехь а ориентаци йан хаар кхиор.

Йозанан даккхий а, могӀанан а элпаш дӀайаздар карадерзор. ЦӀена а, къаьсташ долчу а хотӀаца йаздар. ДӀадоьшуш дешнаш а, предложенеш а йазйар.

Текст нийса схъайазйаран приемаш а, хьалха-тӀаьхьалла а.

Элпийн боцу графикакин гӀирсийн гӀуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кӀайдарган, сехьадаккхаран хъаьркан.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехь а, долахь цӀерашкахь а (адамийн цӀерашкахь, дийнатийн, гӀалийн, йартийн, урамийн а цӀерашкахь) а доккха элп йаздар; адамийн цӀерашкахь, фамилешкахь, дайн цӀерашкахь а *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн а, долахьчу цӀерашкахь а, тӀеэцначу дешнашкахь а *я, ю, е, ё* элпийн а нийсайаздар; нохчийн меттан шалхачу мукъазчу элпийн (*хь,кх,цӀ, къ, пӀ,...*) нийсайаздар; *ю, ы, ф, я, ц* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; мукъазчу аьзнийн цхъаьнакхетарш доцчу дешдакъошца долу дешнаш сехьадахар; предложенин чаккхенгахь сацаран хъаьркаш.

Систематически курс

Маттах болу йукъара хаамаш

Мотт адамийн уьйр лелоран коьрта гӀирс санна. ТӀекеренан Iалашонаш а, хьелаш а.

Фонетика

Къамелан азнаш. Мукъа, мукъаза азнаш а, уш довзар а. Зевне, къора мукъаза азнаш а, уш довзар а. Нохчийн меттан ша-тайпа азнаш.

Дешдакъа. Дашехъ дешдакъойн барам. Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъазчу аьзнийн цхъаьнакхетарш доцу атта дешнаш).

Графика

Аз а, элп а. Азнаш а, элпаш а довзар. Нохчийн меттан ша-тайпа (шалха) элпаш.

Тпеэцначу дешнашкахъ бен пайда ца оьцу *е, ё, ю, я* элпаш. Адамийн цѠерашкахъ, фамилешкахъ, дайн цѠерашкахъ а, дийнатийн цѠерашкахъ а доккха элп.

Нохчийн абат (алфавит): элпийн цѠераш, церан хьалх-гѠаьхьалла. Дешнийн къепйоза роѠгаллехъ нисдархьама, абатах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикакин гѠирсаш: дешнашна йукъара кѠайдарг, сехьадаккхаран хьаьрк.

Орфоэпи

Азнаш а, аьзнийн цхъаьнакхетарш а алар: шала мукъаза [кхкх], [тт], [лл], *и.д.кх*.

Лексика

Дош меттан дакъа санна (довзийтар).

Дош хѠуманан, хѠуманан билгалонан, хѠуманан даран цѠе санна (довзийтар).

Синонимаш а, антонимаш а (йукъара кхетам, терминаш а ца йалош).

Синтаксис

Дешнийн цхъаьнакхетар (довзийтар). Предложени меттан дакъа санна (довзийтар).

Предложенехъ дешнийн къепе. Предложени дѠайазйаран бакъонаш. МаьѠнийн хаттарийн гѠоьнца предложенехъ дешнийн уьйр билгалйаккхар. Кепех йохийна предложенеш йухаметтахѠиттор. Цхъаьнатоьхначу дешнийн кепех предложенеш хѠиттор. Предложенин схема. Предложенин схема йешар. Предложени а, цуьнан схема а йустар (соотнесение). Схемехула а, билгалдинчу дешнашкахула а предложенеш хѠиттор.

Текст. Текстан билгалонаш. Текстан тема а, цѠе а.

Орфографи а, пунктуаци а

Нийсайазйаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: предложенехъ дешнаш къаьстина йаздар; предложенин йуьххьехъ а, долахъ цѠерашкахъ а доккха элп йаздар: адамийн цѠерашкахъ а, фамилешкахъ а, дийнатийн цѠерашкахъ а; адамийн цѠерашкахъ,

фамилешкахъ, ден цѣрашкахъ, дийнатийн цѣрашкахъ *я, яь, ю, юь, е, ё* элпийн нийсайаздар, тѣэцначу дешнашкахъ *я, ю, е, ё* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукъязчу элпийн (*хь, хI, кх, чI, и.д.кх.*) нийсайаздар; *ц, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; дешнаш сехъадахар; предложенин чаккхенгахъ сацаран хъьркаш: тIадам, хаттаран а, айдаран а хъьркаш.

Текст схъайазйаран алгоритм.

Къамел кхиор

Къамел адамашна йукъахъ тѣкере лелоран коьрта кеп санна. Барта а, йозанан а къамел: коьрта башхаллаш (отличия). Дош къамелан дакъа санна. Къамелехъ дешан маъІна (роль). Предложени а, текст а къамелан дакъош санна (довзийтар). Текстан цѣ. Шен (собственный) текст хIоттор.

Тѣкеренан хъелаш: тѣкеренан Іалашо, хъьнца, мичахъ кхочушхуьлу тѣкере. Барта тѣкеренан хъелаш (диалогаш ролашца йешар, видоматериалашка хъажар, аудиозаписе ладогIар).

Дешаран а, Іер-дахаран а хъелашкахъ къамелан этикетан норманаш (маршалла хаттар, Іодика йар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, дехар дар).

2 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Мотт адамийн тѣкеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна. Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьанцара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.

Фонетика, графика, орфоэпи

Аьзнийн маъІна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар. Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (*аь – а̄ь, оь – о̄ь, уь – ӯь*) а, уьш элпашца билгалйар а (*аь, оь, уь, яь, юь*). *Я, яь, ю, юь, е(ё)* элпашца дешнаш. *Э, е* элпашца дешнаш. Деха а, доца а мукъанаш. *Й* элпаца долу дешнаш. Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (*гI, кI, къ, кх, пI, тI, хI, хь, цI, чI, I*) а, уьш элпашца билгалйар а. *Ш, ь, ы, ф* элпашца долу дешнаш. Шеконца [*оьв*], [*ой*], [*эв*] хеза дешнаш нийсайаздар.

Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъьнакхетарш дерш а цхъьна).

Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар.

Элпийн боцу графикин гIирсах: дешнашна йуккъехъ кIайдарг, сехъадаккхаран хъьрк, абзац (цIен могIа), сацаран хъьркаш (Іамийнчун барамехъ).

Лексика

Дош декаран а, маџнин а цхџаалла санна. Дешан лексикин маџна (џукџара кхетам). Текстехула дешан маџна билгалдаккхар џа дошаман гџоџнца маџна нисдар.

Цхџанамаџнийн а, дукхаммаџнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).

Кџамелехџ синонимех а, антонимех а пайдаџцарна тџехџ тергам.

Дешан хџоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакџа санна. Цхџанаораман (гергара) дешнаш. Цхџанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш. Дешнашкахџ орам кџастор (аттачу меттигашкахџ).

Морфологи

Кџамелан дакџош

Цџердош (довзийтар): џукџара маџна, хаттарш («мила?»), («хџун?»), кџамелехџ пайдаџцар. Ёукџара а, долахџ а цџердешнаш (фамилеш, цџераш, дайн цџераш, дийнатийн цџераш, меттигийн цџераш).

Хандош (довзийтар): џукџара маџна, хаттарш («хџун до?», «хџун дина?», «хџун дийр ду?»), кџамелехџ пайдаџцар.

Билгалдош (довзийтар): џукџара маџна, хаттарш («муха?», «хџенан?» «стенан?»), кџамелехџ пайдаџцар.

Дештџаџхџе. Уггар џаџржина дештџаџхџенаш: *тџе, тџера, чу, чуџра, кџел*, и.д.кх.

Синтаксис

Предложенехџ дешнийн кџепе; предложенехџ дешнийн уџйр (карладаккхар).

Предложени меттан дакџа санна. Предложени а, дош а. Предложенин дашах кџастар.

Аларан џалашоне хџаџжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тџедожоран предложенеш.

Синхаамийн иџшаре (џмоцин окраске) хџаџжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иџшарехула): айдаран а, айдаран џоцу а предложенеш.

Орфографи а, пунктуаци а.

1-чу классехџ џамийна нийсайаздаран бакџонаш карлайахар. Предложенин џуџххџехџ а, долахџ цџерашкахџ а доккха элп (цџераш, фамилеш, дийнатийн цџераш); предложенин чаккхенгахџ сацаран хџаџркаш; дош цхџана могџарера вукху могџаре сехџадаккхар (дешан морфемин декџадалар тидаме а ца оџцуш);

Нийсайаздаран син иралла нийсайаздаран гАлат дан тарлун меттигах кхетар санна. Дешан йаздар къасторхьама (нисдархьама), Iаматан тIерачу нийсайаздаран дошамах пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукьарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукьарчу) дешнашкахь *я, ю, е (ë)* элпийн нийсайаздар; долахь цIерашкахь: цIерашкахь, фамилешкахь, дайн цIерашкахь, дийнатийн цIерашкахь, меттигийн цIерашкахь (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпийн нийсайаздар, тIеэцначу дешнашкахь (долахь цIерашкахь) *я, ю, е (ë)* элпийн нийсайаздар; нохчийн меттан мукьазчу элпийн (*къ, кI, кх, гI, и.д.кх.*) нийсайаздар; шеконца [*овь*], [*ой*], [*эв*] хезачу дешнийн нийсайаздар (*-эв, -авь, -ев*); *ц, ь, ы, ф* элпашца долчу дешнийн нийсайаздар; деха мукьа *и, уь* хезачохь *й* элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.

Къамел кхиор

Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха, тидам тIеберзо, и. д.кх.). Къамелан диалоган кеп практикехь карайерзор. Дешаран а, Iер-дахаран а тIекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар. Цхьаьна гIуллакхдарехь шимма цхьаьна а, тобанашкахь а болх дIахьуш, бартбан а, йукьарчу сацаме ван а хаар.

Суьртан репродукцихула барта дийцар хIоттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хIоттор.

Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маьIнийн цхьаалла; текстера предложенийн хьалх-тIаьхьалла; текстехь кхочушхилла йаьлла оила гайтар. Текстан тема. Коьрта оила. Текстан цIе. Билгалйинчу тексташна цIе харжар. Текстан дакъойн (абзацийн) хьалх-тIаьхьалла. Предложенияйн а, абзацийн а рогаIалла талхийна тексташ нисйар.

Текстийн тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, оилайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).

Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.

Текстах кхетар: текстехь болчу хааман буха тIехь цхьалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхьаллин йешар.

Хаттаршна тIе а тевжаш, 25-35 дешан барамехь йолу дийцаран текст ма-йарра схьайийцар.

3 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт тЕкеренан мотт санна. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент.

Фонетика, графика, орфоэпи

Нохчийн меттан азнаш: мукъа/мукъаза, къора/зевне мукъазнаш. Деха а, доца а мукъа азнаш.

Йеха а, йоца а дифтонгаш *иэ, уо*, уьш йазйар. Нохчийн маттахъ ь гІуллакх. ь, ь долчу дешнашкахъ (*айъа, тетрадь...*) аьзнийн а, элпийн а хІоттаман базар (соотношение).

Дошамашца, справочникашца, каталогашца болх беш, алфавитах пайдаэцар. Аьзнийн а, аьзнийн цхъаьнакхетарийн а аларан норманаш; дешнашкахъ мукъачу аьзнийн дохалла (нохчийн маттахъ жигара пайдаоьцучу дешнийн масалшца).

Лексика

Дешан лексикин маъІна.

Дешан нийса а, тЕдеана а маъІна (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна; цхъанаораман (гергара) дешнаш; цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а довзар; дешнашкахъ орам къастор (атгачу дешнашкахъ); чаккхе, дешан хийцалуш долу дакъа санна.

Цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а. Орам, дешхъалхе, суффикс – дешан маъІне дакъош. *-р, -хо, -ча* суффиксашца долу дешнаш. Хъастаран-жимдаран суффиксашца дешнаш кхоллар (*цІа-цІелиг, кема-кемалг...*).

Морфологи

Цердош: йукъара маъІна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар.

Долахъ (фамили, цІе, ден цІе, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш, говзарийн, газетийн, журналийн цІераш...) а, йукъара а цІердешнаш. ЦІердешнийн терахъашца хийцадалар. Цхъаллин терахъан а, дукхаллин терахъан а бен кеп йоцу цІердешнаш. ЦІердешнийн классаш. ЦІердешнийн классийн гайтамаш. ЦІердешан дожар. ЦІердешан дожар билгалдаккхар. ЦІердешнийн дожаршца а, терахъашца а хийцадалар.

Билгалдош: йукъара маъна, хаттарш (*муха? хьенан? стенан? муханиг?*), къамелехъ пайдаэцар. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн классашца а, терахъашца а, дожаршца а хийцадалар.

Церметдош (йукъара кхетам). Йаххийн церметдешнаш а, къамелехъ царах пайдаэцар а. Текстехъ цхъана дешан ца оьшу йух-йуха далор дладаккхархъама, йаххийн церметдешнех пайдаэцар.

Хандош: йукъара маъна, хаттарш, къамелехъ пайдаэцар. Хандешан билгалза кеп. Хандешан карара, йахана, йогу хан.

Дештаъхъе (карладаккхар). Дештаъхъенаш *mle*, *чу*, церан дешхъалхенех (*mle-*, *чу-*) къастар.

Ца, ма дакъалгаш а, церан маъна а.

Синтаксис

Предложени. Дешнийн цхъаьнакхетар. Маънийн (синтаксисан) хаттарийн гоьнца предложенехъ дешнашна йукъара уьйр билгалйаккхар.

Предложенин коьрта меженаш: подлежащи, сказуеми. Предложенин коьртаза меженаш (тайпанашка а ца йоькуш). Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.

Хуттург йоцчу а, *а* хуттургаца йолчу а предложенин цхъанатайпанчу меженашна тлехъ тергам.

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран глалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хлоттийна а, билгалйаьхна а тексташ талларехъ таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехъ пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах дешан нийсайаздар къастош (нисдеш) пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакьонаш а, царах пайдаэцар а: долахъ цлешкахъ (фамилеш, цлеш, дайн цлеш, дийнатийн цлеш, меттигийн цлеш, говзарийн, журналийн, газетийн... цлеш) а, йукъарчу цлешкахъ *я, яь, ю, юь, е* элпийн нийсайаздар (карладаккхар а, тлешагдар а); йеха а, йоца а *иэ, уо* дифтонгийн нийсайаздар; чаккхенгахъ *-г, -к* элпаш долчу цлешдешнашкахъ *а* йа *и* элп йаздар; дешан чаккхенгахъ шала мукъаза элпаш йаздар (*дитт, мотт, балл...*); нохчийн меттан шатайпа мукъаза элпаш нийсайаздар (*ккх, ккь, чкI...*); дешан чаккхенгахъ *н* элп йаздар; дештаъхъенаш йаххийн церметдешнашца къаьстина йаздар; дакъалгаш *ца, ма* хандешнашца къаьстина йаздар; *й,*

ъ, ь элпашца долу дешнаш сехьадахар; шала мукъазчу элпашца (лл, тт, сс...) долу дешнаш сехьадахар; шалхачу шала мукъазчу элпашца (ккх, ткъ, чкъ...) долу дешнаш сехьадахар; цӀердешнийн дукхаллин терахьан чаккхе; дештӀаьхъенийн нийсайазьар; ца, ма, дакъалгашца дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а йазьар.

Къамел кхиор

Къамелан этикетан норманаш: барта а, йозанан а кхайкхар, дехар дар, бехк цабиллар дехар, баркалла алар, духатохар, и.д.кх. Дешаран а, Ӏер-дахаран а тӀекеренан хьелашкахь къамелан этикетан норманаш а, нийсааларан (орфоэпин) норманаш а ларьар. Диалогехь а, дискуссехь а шена хетарг кепе дало, тӀечӀагӀдан; барт бан а, цхьаьна гӀуллакхдарехь йукъарчу сацамна тӀетан а; шимма цхьаьна, тобанашца болх кхочушбеш, дарашна тӀехь таллам (контроль) бан (барта уьйр йан) гӀо ден къамелан гӀирсаш.

Нохчийн мотт ца хуучу нахаца тӀекере лелоран хьелашкахь къамелан этикетан башхаллаш.

Текстан план. Текстан план хӀоттор, йеллачу планаца текст йазьар. Йаххьийн цӀерметдешнийн, синонимийн, хуттургийн гӀоьнца текстехь предложенийн уьйр. Текстехь коьрта дешнаш.

Текстийн тайпанаш (дийцар, суртхӀоттор, оьлайар) къастор а, билгалйинчу кепан шен тексташ кхоллар а.

Кехатан, дӀакхайкхоран (объявленин) жанр.

Массара цхьаьна йа ша хӀоттийнчу планаца текст схьайийцар.

Талламан, довзийтаран йешар.

4 КЛАСС

Нохчийн маттах болу хаамаш

Нохчийн мотт Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт санна.

Мотт – халкъан синъобздангаллин коьртачу мехаллах цхьаь санна.

Мотт бовзаран тайп-тайпана некъаш: тергам, анализ, лингвистикин эксперимент, мини-таллам, проект.

Фонетика, графика, орфоэпи

Йеллачу параметрашца дашехь а, дашехь доцуш а аьзнийн характеристика, дустар, классификаци йар. Дешан аьзнийн-элпийн таллам.

Къамел даран (говорение) а, йешаран а процессехь нийса интонаци (иэшар). Аьзнийн, аьзнийн цхьаьнакхетарийн аларан норманаш; дешнашкахь, хӀинцалерчу

нохчийн литературни меттан норманашца йогӀу, йохалла (Іаматехь Іамочу дешнийн кӀеззиг масалшна тӀехь).

Лексика

Къамелехь синонимех, антонимех, омонимех пайдаэцарна тӀехь тергам.

Къамелехь дешнийн чІагІделлачу цхьаьнакхетарех (фразеологизмех) пайдаэцарна тӀехь тергам (довзийтар).

Дешан хІоттам (морфемика)

Хийцалучу дешнийн хІоттам, морфемаш атта къасталучу дешнашкахь орамаш, дешхьалхенаш, суффиксаш, чаккхенаш билгалйахар (Іамийнарг карладаккхар).

Дешан лард. Чолхе дешнаш (довзийтар).

Морфологи

Къорта а, гІуллакхан а къамелан дакъош (йуьхьанцара довзийтар).

ЦӀердош. ЦӀердешнийн легар. 1, 2, 3, 4-чу легарийн цӀердешнаш. Долахь цӀердешнийн легар (цӀераш, фамилеш).

Билгалдош. Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш. Билгалдешнийн легар.1,2-чу легаран билгалдешнаш. Легалуш доцу билгалдешнаш (хьенан? стенан? хаттаршна жоп лун билгалдешнаш).

Терахьдош. Масаллин а, роГІаллин а терахьдешнаш.

ЦӀерметдош. Йаххьийн цӀерметдешнаш (карладаккхар). Цхьаллин а, дукхаллин а терахьан йаххьийн цӀерметдешнийн дожаршца хийцадалар.

Хандош. Хандешан билгалза кеп. Хандешнийн карара, йахана, йогӀу хан. Хандешнаш хенашца хийцадалар.

Куцдош (йукъара кхетам). МаьІна, хаттарш, къамелехь пайдаэцар.

ДештІаьхье.

Хуттург. Цхьалхе а, чолхе а предложенешкахь хуттургаш.

Дакъалгаш *ца, ма*, церан маьІна.

Синтаксис

Дош а, дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а, церан тераллех а, башхаллех а кхетар; аларан Іалашоне хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (дийцаран, хаттаран, тӀедожоран); синхаамийн иэшаре (айдаран а, айдаран йоцу а) хьаьжжина, предложенийн тайпанаш; йаьржина а, йаржаза а (Іамийнарг карладаккхар). Цхьалхечу предложенин синтаксически таллам.

Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш: хуттургаш йоцу а, хуттургашца йолу а. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь дагардаран интонаци (иэшар).

Цхъалхе, чолхе предложени (йовзийтар).

Орфографи а, пунктуаци а

Орфографин син иралла нийсайаздаран гIалат дан тарлун меттигах кхетар санна; ша хIоттийна а, схъакховдийна а тексташ талларехь таллам а, ша шена таллам а (карладаккхар а, нийсайаздаран керлачу коьчалехь пайдаэцар а).

Нийсайаздаран (орфографин) дошамах, дешан нийсайаздар къастош (нисдеш), пайдаэцар.

Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: дешхъалхенийн цхъаьна а, къаьстина а йазйар; хуттургаш йоцуш а, хуттургашца а цхъаьнатоьхначу предложенешкахь сацаран хъаьркаш.

Шина цхъалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехь сацаран хъаьркаш (тергам).

Къамел кхиор

Барта а, йозанан а тIекеренан хьелаш (кехат, декъалваран открытка, дIакхайкхор (объявлени), и.д.кх.); диалог; монолог; текстан цIарехь текстан тема йа коьрта оила гайтар.

Йозанан къамелан нийса хилар, хьал долуш хилар, исбаьхьалла а тидаме а оьцуш, тексташ (йелларш а, шен а) нисйар.

Схъайийцар, дIайазйар (текстан барта а, йозанан кепехь а ма-йарра схъайийцар, текстан барта хоржуш схъайийцар).

Сочинени йозанан белхан тайпа санна.

Талламан, йовзийтаран йешар. Текстехь гучу кепехь балийна хаам лахар. Текстехь болчу хааман буха тIехь цхъалхачу жамIийн кепаш йалор. Текстехь болчу хааман интерпретаци а, жамIдар а.

ЙУЪХЪАНЦАРЧУ ЙУКЪЪЕРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГИАНЕХЪ «НЕНАН (НОХЧИЙН) МОТТ» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ПРОГРАММА КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМИАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМИАШ

Йуьхьанцарчу шкоলেখь «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Іаморан жамІехь кхетош-кхиоран гІуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдечу хенахь дешархочун кхоллалур ду хІара **личностни** жамІаш:

гражданско-патриотически кхетош-кхиоран:

- шен Даймахаца мехалаллин йукъаметтиг кхоллайалар, цу йукъахь республикин истори а, культура а гойту, ненан мотт Іаморехула а;
- шен этнокультурин а, россин а граждански идентичностах кхетар, Нохчийн Республикин пачхьалкхан маттах санна, ненан (нохчийн) меттан маьІналлех кхетар;
- шен мехкан а, даймехкан а дІадаханчун, таханенан, хиндолчун декъахь хилар, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршца болх барехь, хьелаш дийцаре дарехула а;
- шен а, кхечу а халкъашка ларам, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкара масалийн буха тІехь кхуллуш берг а;
- йукъараллин декъашхочух санна, адамах болу дуьххьарлера кхетам, адаман бакьонех а, жобпаллех а, ларамах а, адаман сийлаллех а, леларан гІиллакх-оьздангаллин норманех а, адаманна йукъарчу йукъаметтигийн бакьонех а, цу йукъахь исбаьхьаллин говзаршкахь гайтинарш а;

син-оьздангаллин кхетош-кхиоран:

- шен дахарехь а, йешарехь а зеделлачунна тІе а тевжаш, хІора адаман индивидуальность ларар;
- догъэцар а, ларам а, диканиг лаар а гучудаккхар, царна йукъахь шегара хьал а, синхаамаш а бовзийтархьама, нийса меттан гІирсах пайдаэцар а;
- кхечу адаманна куьйган (физически) а, моральни (оьздангаллин) а зен дарна тІехьажийнчу леларан муьлхха а кепаш цайезар (пайдаэца цатарлучу меттан гІирсех йоьзнарш а цхьаьна);

эстетикин кхетош-кхиоран:

- исбаьхьаллин культурица лараме йукъаметтиг а, шовкъ а, искусстван тайпанашна а, шен а, кхечу а халкъийн ламасташна а, кхоллараллина а экамалла;
- исбаьхьаллин гІуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь ша гайта гІертар, меттан говзаллехь а цхьаьна; тІекеренан а, ша гайтаран а гІирсах санна, ненан меттан мехалаллех кхетар;

физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, эмоцин хьал а кхолларан:

- меттан дешаран процесехь кхин тIе (тIетоьхна) хаам лохуш, гонахехь (цу йуккъехь хаамийн а) могошаллин а, кхерамзаллин (шена а, кхечу адамашна а) а дахаран кепан бакьонаш ларйар;
- къамелехь ша гайта тарлун некъаш харжарехь а, къамелан этикетан а, тIекеренан бакьонийн а норманаш ларйарехь а гучудолу дегIан а, синIаткъаман а могошаллин тIалам бар;

къинхъегаман кхетош-кхиоран:

- адаман а, йукъараллин а дахарехь къинхъегаман маъIнах кхетар, къинхъегаман жамIаш жобпаллин хьаште хьажор а, лардаран йукъаметтигаш а, къинхъегаман гIуллакхдаран тайп-тайпанчу кепашкахь дакъалацаран говзаллаш, исбаьхьаллин говзаршкара масалш дийцаре деш, тайп-тайпанчу корматаллашка кхоллалун шовкъ;

экологин кхетош-кхиоран:

- тексташца болх баран процесехь кхуллу Iалам Iалашдаран йукъаметтиг;
- цунна зен ден дараш цадезар;

Iилманан хаарийн мехаллаш:

- дуьненан Iилманехула долчу суьрташ йуьхьанцара кхетамаш (цу йукъахь меттан системех, дийнна дуьненан Iилманехула долчу суьртан цхьана декъах санна, йуьхьанцара кхетамаш);
- довзаран хьашташ, жигаралла, дIадолорна тIера хилар, довзарехь хаа лаар а, шен лаамалла а, цуьнца цхьаьна ненан (нохчийн) мотт Iаморехь бовзаран хьашто а, и бовзарехь жигаралла а, шен лаамалла а.

МЕТАПРЕДМЕТАН ЖАМIАШ

Йуьхьанцарчу школахь «Ненан (нохчийн мотт)» предмет Iаморан жамIехь дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни довзаран дараш.

Кьорта маъIнийн дараш:

- тайп-тайпана меттан дакъош дуста (аьзнаш, дешнаш, предложенеш, тексташ), меттан дакъош дустархьама баххаш билгалдаха (къамелан дакъа хилар,

грамматикин билгало, лексикин маъна, и.д.кх.);

- меттан дакъойн тераллаш къасто;
- къастийнчу билгалонца объекташ (меттан дакъош) цхъаьнатоха;
- меттан дакъойн (аъзнийн, къамелан дакъойн, предложенийн, текстийн) классификаци йархъама ладаме билгало къасто; меттан дакъошна классификаци йан;
- хъехархочо йеллачу тергаман алгоритмаца меттан коьчалехь закономерносташ а, Ъостаналла а каро (схъалаха); меттан дакъошца болх беш, дарийн алгоритмана анализ йан, меттан дакъойн анализ йарехь ша дешаран (Іамаран) гІуллакхаш къасто;
- билгалйинчу алгоритман буха тІехь дешаран а, практикин а хъесап кхочушдан оьшучу хааман тоаме цахилар гучудаккха, кхин тІе оьшучу хааман хъашт кепе дало;
- меттан коьчална тІехь тергамбаран хъелашкахь бахъанийн-тІаьхъалонийн уьйраш билгалйаха, жамІаш дан.

Коьрта талламан дараш:

- хъехархочун гІоьнца Іалашо кепе йало, меттан объектан, къамелан хъолан хийцабийн план хІотто;
- тІедиллар кхочушдаран масех кеп йуста, уггар йогІуш йерг харжа (йалийнчу критерийн буха тІехь);
- схъакховдийнчу планаца чолхе боцу лингвистикин мини-таллам дІабахъа, схъакховдийнчу планаца проектан тІедиллар кхочушдан;
- жамІаш кепе дало а, меттан коьчална тІехь бинчу тергаман (классификацин, дустаран, талламан) жамІийн буха тІехь уьш тешаллашца тІечІагІдан а; билгалйинчу меттан коьчалан анализан процессехь хъехархочун гІоьнца хаттарийн кепаш йало;
- процессийн а, хилабийн а, церан тІаьхъалонийн а и санначу йа терачу хъелашкахь хила тарлучу кхиаран прогноз йан.

Хаамца болх бар:

- хаам схъаэцаран хъоста харжа: боьху хаам схъаэцархъама, нисбархъама оьшу дошам;
- билгалдинчу хъостанехь (дошам тІехь, справочник тІехь) йеллачу алгоритмаца гучу кепехь балийна болу хаам схъалаха (каро);
- шенна йа хъехархочо и талла (дошамашна, справочникашна, Іаматашна тІе о

хьожуш) схьакховдийначу некъаца бакъ болу а, бакъ боцу а хаам бовза;

- Интернет машанехъ хаам (дешан йаздарх, аларх, дешан маънах, дешан схьадаларх, дешан синонимех) лохуш, баккхийчеран (хьехаран белхахойн, дайн-нанойн, законехъ векалш болчеран) гЮьнца информационни кхерамзаллин бакъонаш ларйан;
- дешаран хьесапе хьаьжжина, анализ йан а, кхолла а текстан, видеон-, графикаин, озан хаам;
- таблицийн, схемийн кепяхъ билгалбинчу лингвистикин хаамах кхета; лингвистикин хаам бовзийтархъама ша схемаш, таблицаш кхолла.

Йуьхьанцарчу шкоলেখъ «Ненан (нохчийн) мотт» предмет Iаморан жамIехъ дешархочун кхоллалур ду хIара дешаран универсальни **коммуникативни** дараш.

Текере:

- хетарг тIезца а, кепе дало а, бевзачарна йукъахъ Iалашонашца а, тIекеренан хьелашца а цхьаьнайогIу эмоцеш гайта а;
- къамелхочуьнца лараме йукъаметтиг лело, диалог а, дискусси а дIайахьаран бакъонаш ларйан;
- хетарг тайп-тайпана хила тарлуш хиларх кхета;
- оьзда а, аргументаш йалош а шена хетарг дIаала;
- хIоттийнчу хьесапе хьаьжжина, къамелан алар хIотто;
- къамелан хьоле хьаьжжина, барта а, йозанан кепяхъ а тексташ (суртхIоттор, оьлайар, дийцар) кхолла;
- тергаман, мини-талламан, проектан тIедахкарийн жамIех а, шимма цхьаьна а, тобанашца а бинчу белхан жамIех а нахана гуш-хезаш дIадийца доцца къамел дар кечдан;
- къамел даран (выступленин) текстана иллюстрацин коьчал (дехкина суьрташ, даьхна суьрташ (фото), плакаташ) харжа.

Йуьхьанцарчу шкоলেখъ Iаморан чаккхенгахъ «Нохчийн мотт» предмет Iаморан жамIехъ дешархочун кхуьур ду хIара дешаран универсальни **регулятивни** дараш.

Самоорганизацн:

- жамIе кхачархъама, дешаран хьесап кхочушдарехула дарийн план хIотто;
- хьаьржинчу дарийн хьалх-тIаьхьалла (рогIалла) хIотто.

Самоконтроль:

- дешаран гҮллакхдаран кхиаман/аьтто цабаларан бахьанаш къасто;
- къамелан а, нийсайаздаран а гҮалаташ изшорхьама, шен дешаран дараш нисдан;
- меттан дакъойх пайдаэцархьама, къасторхьама, характеристика йархьама хҮоттийнчу дешаран (Іаморан) хьесапца гҮллакхдаран жамІ цхьаьнадало;
- маттехула йолчу коьчалца болх беш дина гҮалат схьалаха, нийсайаздаран(орфографин) а, пунктуацин а гҮалат схьалаха (каро);
- однокласникийн гҮллакхдаран а, шен гҮллакхдаран а жамІаш дуста, йалийнчу критерешца церан нийса (объективно) мах хадо.

Цхьаьна гҮллакхдар:

- хьехархочо йеллачу планированин кепан, йукьан гҮулчийн а, хенийн а дІанисйаран буха тІехь, стандартни (типовой) хьолехь, йоцчачу хенан а, йеххачу хенан а Іалашонаш (йукьара хьесапашкахь дакъалацар тидаме о оьцуш, индивидуальни) кепе йало;
- цхьаьна гҮллакхдаран Іалашо тІеэца, цуьнга кхачаран дараш цхьаьна хҮитто: ролаш дІасайекъа, бартбан, цхьаьна бечу белхан процесс а, жамІаш а дийцаре дан;
- куьйгалла дан, тІедиллинарг кхочушдан, аьллагун тІехь хила а кийча хилар гайта;
- белхан шен дакъа жобпалица кхочушдан;
- йукьарчу жамІехь ша лаьцначу декьан мах хадо;
- йеллачу (схьакховдийнчу) кепашна тІе а тевжаш, цхьаьна ден проектан тІедахкарш кхочушдан.

ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1-4 классашкахь «Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмет Іаморо аьтто бо:

- адамийн тІекеренан коьртачу гҮирсах санна нохчийн маттах кхета, нохчийн мотт нохчийн халкъан синъоьздангаллин коьрта мехалла санна тІеэца;
- халкъан ламасташ а, культура а карайерзорехь а, чІагІйарехь а нохчийн меттан маьІнах кхета;
- ненан мотт бовзаран шовкъ а, и Іамо лаам а гайта;
- Россин Федерацин меттан а, культурин а цхьааллин а, тайп-тайпаналлин а шортенах, Россин халкъийн кхечу меттанашна йукьахь нохчийн меттан меттигах а йуьхьанцара кхетамаш кхолла;
- нохчийн меттан фонетикех, лексикех, грамматикех, орфографех, пунктуацех йуьхьанцара хаамаш кхолла;

- кѡамелан гІуллакхдарехъ карадерзийнчу хаарех пайдаэца хаар кхолла, кѡамелехъ Іамийнчу лексикех пайдаэца, карайерзийнчу лексикех а, маттах долчу хаарех а пайда а оьцуш, барта аларш хІитто;
- кѡамелан этикетехула Іамийнчу кепех пайда а оьцуш, кѡамелан тІекеренехъ дакъалаца;
- нохчийн маттахъ кѡамелан гІуллакхдаран массо а тайпанаш (ладогІар, кѡамел дар, йешар, йоза) вовшахтаха а, кхио а, билгалйинчу темехула даккхий доцу дийцарш хІитто хаар кхолла.

КЛАССАШКАХУЛА ПРЕДМЕТАН ЖАМІАШ

1 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- дош а, предложени а йовза (къасто); предложенешкара дешнаш схѡакъасто;
- суьртийн а, схемийн а гІоьнца кѡамел маьІнин дакъошка (предложенешка) декъа;
- кѡамелехъ нохчийн меттан гІиллакхе дешнех пайдаэца (маршалла хаттар– Іуьйре дика хуьлда! Суьйре дика хуьлда! Де дика хуьлда! Іодика йар – Іодика йойла! благодарность – Дела реза хуьлда! Баркалла! ...).
- нохчийн алфавитан оьрсийн алфавитаца йолу башхалла къасто;
- мукъа а, мукъаза а аьзнаш довза (къасто);
- зевне а, къора а мукъазнаш довза (къасто);
- «аз» а, «элп» а кхетамаш бовза (къасто);
- цхъана йа масех озаца къаьсташ долу дешнаш дуьхь-дуьхьал хІиттор: *лом, лам, кхор, кор, лу, ло*;
- *ккх, тт, лл, и.д.кх.* шала мукъазнаш деха цхъа аз санна схѡаала;
- схемаина тІе а тевжаш, кѡамелан аьзнашна характеристика йан;
- Іамош долу нохчийн меттан аьзнаш оьрсийн меттан аьзнашца дуста (соотнести);
- дашехъ дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто); дешнаш дешдакъошка декъа (атта дешнаш: мукъазчеран цхъаьнакхетарш доцу дешнаш);
- нохчийн абатан (алфавитан) элпийн цІераш нийса йаха; нохчийн абатан (алфавитан) элпийн рогІаллех долчу хаарех, кІеззигчу дешнийн къепйоза нисдеш, пайдаэца;
- талхор доцучу цІена къаьстачу хотІаца даккхий а, могІанан а элпаш, элпийн, дешнийн цхъаьнатохарш йаздан;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца: нохчийн меттан шатайпанчу элпийн (*аь, оь, уь, юь, яь, гІ, кІ, къ, кх, пІ, тІ, хІ, хь, цІ, чІ, І*) йаздар. *ц, ь, ы, ф, ё, е* элпашца

долчу дешнийн йаздар;

- е, ё, ю, я, й элпийн гҮуллакх (функциш) къастор;
- предложенехь дешнийн къаьстина йаздар; предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш: тІадам, хаттаран а, айдаран а хьаьркаш; предложенин йуьххьехь а, долахь цІерашкахь (цІерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цІерашкахь) а доккха элп; дош дешдакъошца (атта меттигаш: кху кепарчу дешдакъойх лаьтта дешнаш «мукъаза + мукъа») сехьадаккхар;
- дешнаш а, предложенеш а, 25 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схьайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- нийсайаздар аларца ца къаьсташ долу дешнаш а, 3-5 дашах лаьтта предложенеш а, 20 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дІайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- элпийн боцу графикин гІирсийн гҮуллакхах кхетар: дешнашна йукъарчу кІайдарган, сехьадаккхаран хьаьркан;
- Іамийнчу бакъонашна долу гІалаташ, опискаш каро (схьалаха) а, нисйан а;
- йешначу текстах кхета;
- интонаци (иэшар) а, предложенин чаккхенгара сацаран хьаьркашца йогІу соцунгІаш а ларйеш, йоца тексташ хозуьйтуш а, дагахь а йеша (кхета а кхеташ);
- текстехь, маъІна нисдан оьшу дешнаш схьалаха;
- дешнийн кепийн гуламах предложени хІотто;
- кеп йохийна предложенеш меттахІитто;
- предложенин схемаш йеша, предложени а, цуьнан схема а йуста (соотнестиь), схемица а, билгалдинчу дешнашца а предложенеш хІитто;
- сюжетан суьрташкахула а, тергамашкахула а барта 3-5 предложенех лаьтта текст хІотто;
- нохчийн маттехула йолчу тексташкахь оьрсийн маттара тІеэцна дешнаш довза;
- дешаран хьесапаш кхочушдеш, Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

2 КЛАСС

Дешархо Іемар ву:

- тІекеренан коьрта гІирс санна, мотт тІеэца;
- тергамах а, анализах а мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- дашехь дешдакъойн барам билгалбаккха (къасто) (мукъазчеран цхьаьнакхетарш долчу дешнашкахь а цхьаьна); дош дешдакъошка декъа;
- е, ё, ю, я элпийн гҮуллакх тидаме а оьцуш, аьзнийн а, элпийн а хІоттаман

цхъабнабар къасто;

- цхъанаораман дешнаш лаха (каро);
- дашехь орам билгалбаккха (атта меттигаш);
- текстехь дукха маъӀнийн дешнех пайдаэцна меттигаш гучуйаха а, церан маъӀнех кхета а, дешаран дошамашкахула маъӀна нисдан а; синонимех а, антонимех (кхетамийн цӀераш а ца йохуш) пайдаэцна меттигаш гучуйаха;
- долахь а, йукъара а цӀердешнаш боху кхетамаш къасто (определять);
- «мила?», «хӀун?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «хӀун до?», «хӀун дина?», «хӀун дийр ду?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- «муха?», «хъенан?», «стенан?» бохучу хаттаршна жоп лун дешнаш довза;
- Іаларан Іалашоне, эмоцин иэшаре хъабжжина, предложенин тайпа къасто;
- Іамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: адамийн цӀерашкахь, дайн цӀерашкахь, фамилешкахь, дийнатийн цӀерашкахь, меттигийн цӀерашкахь доккха элп; дештІабхенийн цӀердешнашца къабстина йазйар;
- дешнаш а, предложенеш а, 45 дашал сов барам боцу тексташ а нийса схъайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- Іамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, дешнаш, предложенеш, 40 дашал сов барам боцу тексташ а олуш дӀайазйан (йукъахдитарш а доцуш, элпаш а ца талхош);
- опискаш, Іамийнчу бакъонашна долу гӀалаташ схъалаха а, нисдан а;
- Іаматан дошамех пайдаэца;
- нийсааларан (орфозпин) норманаш, нийса интонаци (эшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн бух тӀехь 2-4 предложени) хӀитто;
- суьртан репродукцихула барта дийцар хӀотто;
- йешначун (хезначун) буха тӀехь барта а, йозанан кепахь а (1-2 предложени) цхъалхечу жамӀийн кеп кхолла;
- хаттаршца царна йукъара маъӀнийн уьйр а къастош, дешнех предложенеш хӀитто;
- декъалдарийн билгалдинчу масалийн анализ дӀайахъарехь декъалваран жанран башхаллаш йийцаре йан, текстийн-декъалдарийн хӀоттаман анализ йан;
- текстан тема билгалйаккха а, текстана цуьнан тема гойту цӀе тилла а;
- уьйр йоцчу предложенех, текстан дакъойх текст хӀотто;
- хаттаршна тӀе а тевжаш, 30-45 дешнийн барамехь дийцаран текстан ма-йарра схъайийцар дӀайаздан;
- шен дешнашца Іамийнчу кхетамийн маъӀнех кхето; Іамийнчу кхетамех пайдаэца.

3 КЛАСС

Дешархо Iемар ву:

- кьоман тIекеренан мотт санна нохчийн меттан маIнах кхето;
- лингвистикин експериментах мотт бовзаран некъах санна пайдаэца;
- билгалйинчу параметрашца дашехъ а, дашехъ доцуш а абзнийн характеристика йан, дустар кхочушдан, классификаци йан.
- дешан абзнийн-элпийн анализ йан (транскрипци ца йеш);
- цхъанаораман дешнаш а, цхъана дешан кепаш а къасто; цхъанаораман дешнаш а, синонимаш а къасто;
- билгал къасталучу морфемашца долчу дешнашкахъ чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс схъалаха (каро);
- синонимех а, антонимех а пайдаэцна меттигаш гучуйаха; тайп-тайпанчу къамелан дакъойн дешнашна синонимаш а, антонимаш а йало;
- нийсачу а, тIеданчу а маIнехъ далийна дешнаш (атта дешнаш) довза;
- текстехъ дешан маIна къасто;
- къамелехъ а, йозанехъ а *-р, -хо, -ча* суффиксашца долчу дешнех пайдаэца;
- хъастаран-жимдаран суффиксийн гIоьнца дешнаш кхолла (*цIа-цIелиг, кема-кемалг...*);
- цIердешнаш довза; цIердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахъ, дожар;
- билгалдешнаш довза; билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: класс, терахъ, дожар;
- лааме а, лаамаза а билгалдешнаш къасто;
- цхъаллин йа дукхаллин терахъан бен кеп йоцу цIердешнаш къасто (довза);
- хандешнаш довза; «*хIун дан?*» бохучу хаттарна жоп лун хандешнаш къасто; хандешнийн хан билгалйаккха;
- йаххыйн цIерметдешнаш (йуьхъанцарчу кепехъ) довза; йаххыйн цIерметдешнех, текстехъ ца оьшу йух-йуха аларш дIадахархъама, пайдаэца;
- дештIаьхъенаш а, дешхьалхенаш а къасто;
- аларан Iалашоне а, эмоцин иэшаре а хъаьжжина, предложенин тайпа къасто;
- предложенин коьрта а, коьртаза (тайпанашка а ца йоькьуш) меженаш лаха;
- йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
- дешнаш, предложенеш, 60 дашал сов барам боцу тексташ нийса схъайазйан;

- Тамийна нийсайаздаран бакъонаш тидаме а оьцуш, 55 дашал сов барам боцу тексташ олуш дАйаздан;
- опискаш а, Тамийнчу бакъонашна долу гАлаташ а лаха, нисдан;
- тайп-тайпанчу тайпанийн текстех кхета, текстехь балийна (белла) хаам схъалаха;
- бешначу (хезначу) хааман буха тЕхь барта а, йозанехь а (1-2 предложени) цхъалхечу жамИийн кеп кхолла;
- нийсааларан (орфоэпин) норманаш, нийса интонаци (иэшар) лар а йеш, барта диалоган а, монологан а аларш (билгалйинчу темина, тергамийн буха тЕхь 3-5 предложенех) хИтто; къамелан этикетан норманех пайда а оьцуш, шайца кхайкхар, дехар, бехк цабиллар, баркалла алар, духатохар долу йаккхий йоцу барта а, йозанан а тексташ (2-4 предложени) кхолла;
- текстехь предложенийн уьйр къасто (**а** хуттурган гЮьнца);
- текстехь коьрта дешнаш къасто;
- текстан тема а, текстан коьрта ойла а билгалйаккха;
- текстан дакъош (абзацаш) билгалдаха а, коьртачу дешнийн йа предложенийн гЮьнца церан маЪнийн чулацам гайта а;
- текстан план хЮтто, цунна тЮьхула текст кхолла а, текст нисйан а;
- йеллачу, массара цхъаьна йа ша хЮттийнчу планаца ма-дарра схъадийцар дАйаздан;
- шен дешнашца Тамийнчу кхетамийн маЪнех кхето; Тамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман гЮьнца дешан маЪна нисдан;
- мини-таллам дАбахъа, проектан гУллакхдарехь дакъалаца.

4 КЛАСС

Дешархо Темар ву:

- Россин Федерацин махкахь меттан а, культурин а тайп-тайпаналлех кхета, мотт халкъан син-оьздангаллин коьртачу мехаллех цхъаь хилар тЕэца;
- тЕкеренан коьртачу гИрсах санна, меттан маЪнах кхета; Нохчийн республикин пачхъалкхан а, къоман тЕкеренан а мотт санна, нохчийн меттан меттигах кхета;
- нийса барта а, йозанан а къамел адаман оьздангаллин йукъара гайтам санна тЕэца;
- деллачу дешнашна синонимаш йало; деллачу дешнашна антонимаш йало;
- къамелехь маЪна нисдан оьшу дешнаш гучудаха, контекстехула дешан маЪна къасто;
- атта схъакъасталучу морфемашца долчу дешнийн хЮттамехула таллам бан; дешан

- хЮттаман схема хЮтто; дешан хЮттам йеллачу схемица цхъаьнабало;
- карайерзийнчу грамматикин билгалонийн комплексца (Гамийнчун барамехь), дош билгалчу къамелан декъан хилар къасто;
 - цГердешнийн грамматикин билгалонаш къасто: легар, класс, терахь, дожар;
 - билгалдешнийн грамматикин билгалонаш къасто: терахь, дожар, кеп (*лааме, лаамаза*);
 - билгалдешнаш дожарца лего;
 - терахьдешнаш довза а, царах пайдаэца а, масаллин а, роГаллин а терахьдешнаш къасто;
 - хандешан билгалза кеп къасто (схъалаха); хандешан хан къасто;
 - йуьхъан цГерметдешан йуьхъанцарчу кепан грамматикин билгалонаш къасто: йуьхь, терахь; йаххьийн цГерметдешнех, текстехь ца оьшу йух-йуха аларш дГадархархъама, пайдаэца;
 - дош, дешнийн цхъаьнакхетар, предложени къасто (йовза);
 - аларан Галашоне а, эмоцин иэшаре а хъаьжжина а, предложенийн классификаци йан;
 - йаьржина а, йаьржаза а предложенеш йовза;
 - цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш йовза; цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш хЮтто; цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэца;
 - цхъалхе йаьржина предложенеш а, шина цхъалхечу предложенех лаьтта чолхе предложенеш а дГасакъасто; цхъалхечу предложенина синтаксисан таллам бан;
 - Гамийнчу нийсайаздаран бакъонех пайдаэца, царна йукъахь: долахь цГерашкахь доккха элп; йукъарчу цГерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) *я, яь, ю, юь, е (ë)* элпаш; тГецначу (йукъарчу) дешнашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а *я, ю, е (ë)* элпаш; долахь цГерашкахь *я, яь, ю, юь, е (ë)*, тГецначу (долахь цГерашкахь) *я, ю, е (ë)* элпаш; мукъаза элпаш (*къ, кI, кх, гI и т.д.*); *-эв, -авь, -ев* йаздаран бакъонаш; оьрсийн маттера а, оьрсийн маттехула а тГецначу дешнашкахь *и, ь, ы, ф* элпаш йаздар; мукъа аьзнаш [*и*], [*уь*] деха хилар гойтуш, *й* элп йаздар; *йеха* а, *йоца* дифтонгаш *иэ, уо*; чаккхенгахь *-г, -к* элпаш долчу цГердешнашкахь *а* и *и* элпаш; дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш; нохчийн меттан шалха мукъаза элпаш; дешан чаккхенгахь *н*; цГердешнашца а, йаххьийн цГерметдешнашца а дештГабхъенийн къаьстина йаздар; *ца, ма* дакъалгийн хандешнашца къаьстина йаздар; *й, ь, ь* долчу дешнийн сехьадаккхар; шала мукъазчу элпашца долчу дешнийн сехьадаккхар; шалхачу мукъазчу элпашца долчу

дешнийн сехьадаккхар; дукхаллин терахьан цӀердешнийн чаккхенаш; дешхьалхенийн цхьаьна а, къаьстина а (ца, ма, а) йазйар; а хуттурго а, хуттургаш йоцуш а цхьаьнатоьхначу цхьанатайпанара меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш; шина цхьалхечу предложенех лаьтгачу чолхечу предложенехь сацаран хьаьркаш;

- 80 дашал сов барам боцу тексташ нийса схьайазйан;
- Iамийна нийсайаздаран бакьонаш тидаме а оьцуш, 75 дашал сов барам боцу тексташ олуш дIайазйан;
- опискаш, Iамийнчу бакьонашна орфографин а, пунктуацин а гIалаташ схьалаха а, нисдан а;
- Tекеренан хьолах кхета (муьлхачу Iалашонца, хьаьнца, мичахь хуьлуш йу Tекере); Tекеренан хьолахь нийса (адекватни) меттан гIирсаш харжа;
- нийса интонаци, къамелан зIе хиларан норманаш, орфоэпин норманаш ларйеш, барта диалоган а, монологан а аларш (4-6 предложени) хIитто;
- барта а, йозанан кепахь (йозанан Tекеренан билгалчу хьолана лерина (кехаташ, декьалваран открыткаш, дIакхайкхорш (объявленеш), и.д.кх.) а, йаккхий йоцу тексташ (3-5 предложенех) кхолла;
- текстан тема а, коьрта ойла а къасто; темина йа коьртачу ойланна Tе а тевжаш, текстана ша цIе тилла;
- предложенийн а, текстан дакъойн а къеп нисйан;
- йеллачу тексташна план хIотто;
- текст ма-йарра схьайийцар кхочушдан (барта а, йозанан кепахь а);
- текст хоржуш (йукь-йукьара) схьайийцар кхочушдан (барта);
- билгалйинчу теманашца сочиненеш йазйан (хьалххе кечам биначул тIаьхьа);
- довзийтаран, талламан йешар, хаам лахар кхочушдан; бешначу (хезначу) хааман буха тIехь барта а, йозанан кепехь а цхьалхечу жамIийн кепаш йало; текстехь йолчу хааман интерпретаци йан а, жамIаш дан а;
- шен дешнашца Iамийнчу кхетамийн маьIна даста; Iамийнчу кхетамех пайдаэца;
- дошаман (кехатан а, электронан а носитель тIехь) гIоьнца, тIаьхьа хьожучу чуваларан хьелашкахь Интернет чохь дешан маьIна нисдан.

НОХЧИЙН МЕТГАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

1КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс.
		Разделан сахъташ	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Абатал хьалхара мур	8	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		8	0	0	
2.1.	Деша а, яздан а Iамош болу абатал мур	78	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		78	0	0	
3.1.	Деша а, йаздан а Iамош болу абатал тIаьхъара мур	12	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Дерриге:		12	1	0	
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		99	0	0	

**Нохчийн меттан тематикин планировани
2 класс**

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхоллара ллин белхаш	
	Дакъа 1. Маттах лаьцна йукъара хаамаш				
1.1	Мотт адамийн тIекеренан коьрта гIирс а, къоман культурин хилам а санна.	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
1.2	Россин а, дуьненан а меттан шортенан тайп-тайпаналлех йуьхьандара кхетамаш. Мотт бовзаран некъаш: тергам, анализ.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
	Декъехула дерриг сахьташ	2	0	0	
	Дакъа 2. Фонетика, графика, орфоэпии				
2.1.	Аьзнийн маьIна къасторан гIуллакх; аьзнаш а, элпаш а; зевне, къора мукъаза аьзнаш довзар	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95.ru.
2.2	Озан башхаллин характеристика: мукъа – мукъаза; зевне – къора мукъазнаш	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.3	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъа фонемаш (аь – аь, оь – оь, уь – уьй) а, уьш элпашца билгалйар а (аь, оь, уь, яь, юь). Я, яь, ю, юь, е(ё) элпашца дешнаш.	1	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.4	Э, е элпашца дешнаш. Деа а, доца а мукъанаш. Й элпаца долу дешнаш.	1	0	0	ps95.ru/dikdosham/

2.5	Нохчийн меттан ша-тайпа мукъаза фонемаш (<i>ɔI, kI, къ, кх, nI, mI, xI, хь, цI, чI, I</i>) а, уьш элпашца билгалйар а. <i>Ш, ь, ы, ф</i> элпашца долу дешнаш.	2	0	0	desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.6	Шеконца [<i>овв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хеза дешнаш нийсайаздар	1	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
2.7	Дешнаш дешдакъошка декъар (мукъаза элпийн цхъаьнакхетарш дерш а цхъаьна).	2	0	0	ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
2.8	Дошамашца болх беш алфавитах болчу кхетамах пайдаэцар. Элпийн боцу графикаин гIирсаш: дешнашна йуккъехь кIайдарг, сехьадаккхаран хъарк, абзац (цIен моглa), сацаран хъаркаш (Iамийнчун барамехь).	3	0	1	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
Декъехула дерриг сахъташ		13	0	0	
Дакъа 3. Лексика					
3.1.	Дош декаран а, маьIнин а цхъаалла санна. Дешан лексикаин маьIна (йукъара кхетам).	3	0	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
3.2	Текстехула дешан маьIна билгалдаккхар йа дошаман гIоьнца маьIна нисдар.	3	0	0.5	www.urok95/ru.
3.3	ЦхъанамаьIнийн а, дукхамаяьIнийн а дешнаш (атта дешнаш, тергам).	3	0	0	www.desharkho.ru
3.4	Къамелехь синонимех а, антонимех а пайдаэцарна гIехь тергам.	3	1	0	ps95.ru/dikdosham/
Декъехула дерриг сахъташ		12	0	0	
Дакъа 4. Дешан хIоттам (морфемика)					
4.1.	Орам дешан ца хилча ца долу дакъа санна	1	0	0	www.desharkho.ru

4.2.	Цхъанаораман (гергарчу) дешнийн билгалонаш	1	0	0	www. urok95/ru.
4.3	Дешнашкахь орам къастор (атгачу меттигашкахь).	1	0	0	www. desharkho.ru
Декъехула дерриг сахъташ		3	0	0	
Дакъа 5. Морфологи					
5.1	Цердош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («мила?», «хІун?»), къамелехь пайдаэцар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.2	Йукъара а, долахь а цердешнаш (фамилеш, цІераш, дайн цІераш, дийнатийн цІераш, меттигийн цІераш).	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.3	Хандош (довзийтар): йукъара маъІна, хаттарш («хІун до?», «хІун дина?», «хІун дийр ду?»), къамелехь пайдаэцар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
5.4	Билгалдош.	5	1	0	www. desharkho.ru
5.5	ДештІаьхье. Уггар йаьржина дештІаьхьенаш: <i>тІе, тІера, чу, чуьра, кІел</i> , и.д.кх.	2	0	0	www. urok95/ru.
Дерриг:		10	0	0	
Дакъа 6. Синтаксис					
6.1	Предложени. Предложенехь дешнийн къепе; предложенехь дешнийн уьйр (карладаккхар).	2	0	0	www. desharkho.ru www. urok95/ru.
6.2	Аларан Іалашоне хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: дийцаран, хаттаран, тІедожоран предложенеш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
6.3	Синхаамийн иэшаре (эмоцин окраске) хъаьжжина, предложенийн тайпанаш (интонацехула (иэшарехула): айдаран а, айдаран йоцу а предложенеш	2	1		www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

Дерриг:		6	0	0	
Дакъа 7. Орфографи а, пунктуаци а					
7.1	Морфологи лингвистикин дакъа санна Предложенин йуьххьехь а, долахь цIерашкахь а доккха элп (цIераш, фамилеш, дийнатийн цIераш);	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Предложенин чаккхенгахь сацаран хьаьркаш; дош цхьана моглIарера вукху моглIаре сехьадаккхар (дешан морфемин декъадалар тидаме а ца оьцуш);	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.3	Нийсайаздаран бакъонаш а, царах пайдаэцар а: долахь цIерашкахь доккха элп: цIераш, фамилеш, дайн цIераш, дийнатийн цIераш, меттигийн цIераш; йукъарчу цIерашкахь а, кхечу къамелан дакъошкахь а (нохчийн меттан дешнашкахь) <i>я, яь, ю, юь, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар, тIеэцначу (йукъарчу) дешнашкахь <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	6	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.4	тIеэцначу дешнашкахь (дохлахь цIерашкахь) <i>я, ю, е (ё)</i> элпийн нийсайаздар.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/
7.5	Нохчийн меттан мукъазчу элпийн (<i>къ, кI, кх, гI, и.д.кх.</i>) нийсайаздар	4	0	0	www. urok95/ru.
7.6	Шеконца [<i>оьв</i>], [<i>ой</i>], [<i>эв</i>] хезачу дешнийн нийсайаздар (- <i>эв, -аьв, -ев</i>); <i>ц, в, ы, ф</i> элпашца долчу дешнийн нийсайаздар;	4	0	0	www. desharkho.ru
7.7	Деха мукъа <i>и, уь</i> хезачохь <i>й</i> элп йаздар; дештIаьхьенаш цIердешнашца къаьстина йазйар.	4	0	0	www. desharkho.ru
Дерриг:		22	0	0	
Дакъа 8. Къамел кхиор					
8.1	Коммуникативни хьесап эвсараллица кхочушдархьама, барта тIекеренан Iалашонашца а, хьелашца а цхьаьнабогIу меттан гIирсаш харжар (деллачу хаттарна жоп далархьама, шена хетарг алархьама). Къамел дан хаар (дIадоло, къамелехь дакъалаца, къамел чекхдаккха,	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

	тидам тЕберзо, и.				
8.2	Къамелан диалоган кеп практикехъ карайерзор. Дешаран а, Гер-дахаран а тЕкеренан хълашкахъ къамелан этикетан норманаш а, орфоэпин (нийсааларан) норманаш а ларйар.	4	1	0	www.desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www.urok95/ru.
8.3	Суьртан репродукцихула барта дийцар хЮттор. Ша бинчу тергамашкахула а, хаттаршкахула а барта дийцар хЮттор	1	0	1	www.urok95/ru.
8.4	Текст. Текстан билгалонаш: текстера предложенийн маЪнийн цхъаалла; текстера предложенийн хъалх-тЕаъхалла; текстехъ кхочушхилла йаьлла ойла гайтар.	1	0	0	www.desharkho.ru
8.5	Текстийн тайпанаш: суртхЮттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар).	3	0	0	www.urok95/ru.
8.6	Текстийн тайпанаш: суртхЮттор, дийцар, ойлайар, церан башхаллаш (йуьхьанцара довзийтар). Декъалдар а, декъалдаран открытка (диллина кехат) а.	4	1	0.5	www.desharkho.ru
8.7	Текстах кхетар: текстехъ болчу хааман буха тЕехъ цхъалха жамIаш кепе далоран хаар кхиор. Нийсачу интонацица (иэшарца) текстан хозуьйтуш исбаьхъаллин йешар. Хаттаршна тЕе а тевжаш, 25-35 дешан барамехъ йолу дийцаран текст ма-йарра схъайийцар.	2	0	0	www.urok95/ru.
Дерриг:		20			
Резервни хан		10			
Программин сахътийн йукъара терахъ		102	10	3	

Нохчийн меттан тематикин планировани

3 класс

№п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш.	Сахътийн барам	Электронни дешаран
------	--	----------------	--------------------

		Декъан сахъга ш	Таллам ан белхаш	Кхолла раллин белхаш	ресурс
Дакъа 1. 1амийнарг карладаккхар.					
1.	Къамел. Текст. Предложени. Доларчу ц1ерашкахъ доккха элп яздар. Цхъанаораман дешнаш.	5	1		https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		5	1		
Дакъа 2. Аьзнаш а, элпаш а.					
2.	Аз а,элп а вовшех муха къаьста? Аьзнаш а, элпаш а. Дош. Дешдакъа. Дош сехъадаккхар. Деа а, доца а мукъа аьзнаш. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш. Къасторан хъаьркаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Доца шеконан мукъа аьзнаш. Дешан чаккхенгахъ –Н яздар.	13		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13		1	
Дакъа 3. Предложени.					
3.	Дийцаран а, хатгаран а предложенеш. Айдаран предложени. Т1еч1аг1дар.	13	1	1	https://desharkho.ru/

	Подлежащи а, сказуеми а. Предложения, дешнийн цхъанакхетарш а. Текст.				www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		13	1	1	
Дакъа 4. Дешан х1оттам.					
4.	Орам. Орамехъ шалха мукъаза элпаш яздар. Чаккхе. Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар. Дешхъалхе. Дешхъалхе а, дешт1аьхье а. Суффикс.	16	1	1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		16	1	1	
Дакъа 5. Къамелан дакъош.					
5.	Къамелан дакъош. Ц1ердешнийн терахъаш.	3		1	https://desharkho.ru/ www.urok95.ru
Дерриг:		3		1	
Дакъа 6. Ц1ердош.					
6.	Ц1ердош. Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш. Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар. Ц1ердешнийн классаш. Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар.	11			https://desharkho.ru/ www.urok95.ru

	(легар). Течлаглар.				https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		11			
Дакъа 7. Билгалдош.					
7.	Билгалдош. Дуъхъл маъна долу билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш. Билгалдош течлаглар.	7	1		https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/nohchiy-n-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		7	1		
Дакъа 8. Хандош.					
8.	Хандош. Хандешнийн хенашца хийцадалар. Хандешан билгалза кеп. Хандешнашца ЦА, МАНийсаяздар.	10			https://desharkho.ru/ www.urok95/ru https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		10			
Дакъа 9. Шарахъ 1амийнарг карладаккхар.					
9.	Текст. Дешан хлоттам. Къамелан дакъош. Аъзнаш а,	14	2		https://desharkho.ru/

	элпаш а. Цірдешнийн дожарш.				www.urok95.ru https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Дерриг:		14	2		
10.	Сочинени	1			
	Изложени	3			
	Талламан белхаш	5			
	Тіера схьайазйар.	1			
Дерриг		10			
Программин сахьтийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

4 КЛАСС

№	Программин дакъойн а, темийн а цІераш	Сахьтийн барам	Электронни дешаран ресурс.
---	---------------------------------------	----------------	----------------------------

п/п		Разделан сахъгаш	Таламан белхаш	Кхоллараллин белхаш	
1.1	Гамийнарг карладаккхар	25	2	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		25	2	1	
2.1.	Ц1ердош	17	1	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		17	1	1	
3.1.	Билгалдош	10	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		10	0	0	
4.1.	Хандош	9	1	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		9	1	0	
5.1	Терахъдош	3	0		https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		3	0	0	
6.1	Ц1ерметдош	5	0	1	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/

					ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		5	0	1	
7.1	Чолхе предложенеш	2	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2	0	0	
8.1	Тедерзар	2	0	0	https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ ps95.ru/dikdosham/
Разделан жам1:		2		0	
9.1	Гамийнарг карладаккхар, тлечлаглдар.	21	1	0	
Разделан жам1:		21	1	0	
10.1	Сочинени	1		1	
10.2	Изложени	2		2	
10.3	Талламан белхаш	5	5		
Разделан жам1:		8	5	3	
Программин сахьтийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

1 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Талла ман белхаш	Кхолларалин белхаш		
Абатал хьалхара мур-8 сахьт						
1	Йоза йаздаран кеп а, цуьнан аглонаш тгера сизаш довзийтар.	1	0	0		https://urok95.ru/
2	Могланаш а, моголанийн йаккъаш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
3	Нийса сизаш хьекхар.	1	0	0		https://urok95.ru/
4	Деха а, доца а сизаш хьекхар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Доца сизнаш йукъахь тгадам	1	0	0		https://urok95.ru/
6	Лахахь хьабвзина сизаш	1	0	0		https://urok95.ru/
7	Лакхахь хьабвзина сизаш	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Элпийн меженаш йазьяр	1	0	0		https://urok95.ru/
Деша а, яздан а 1амош болу абатал мур - 78 сахьт						
9	Могланан а, доккха а элп «Аа».	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Могланан а, доккха а элп «Уу».	1	0	0		https://urok95.ru/
11	Могланан а, доккха а элп «Оо».	1	0	0		https://urok95.ru/
12	Могланан а, доккха а элп «Ии».	1	0	0		https://urok95.ru/
13	Могланан а, доккха а элп «Лл».	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Могланан а, доккха а элп «Мм».	1	0	0		https://urok95.ru/
15	Могланан а, доккха а элп «Сс».	1	0	0		https://urok95.ru/
16	Могланан а, доккха а элп «Рр».	1	0	0		https://desharkho.ru/
17	Могланан а, доккха а элп «Хх».	1	0	0		https://desharkho.ru/

18	Могланан а, доккха а элп «Бб».	1	0	0		https://urok95.ru/
19	Могланан а, доккха а элп «Дд».	1	0	0		https://desharkho.ru/
20	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0		https://urok95.ru/
21	Могланан а, доккха а элп «Ее».	1	0	0		https://urok95.ru/
22	Могланан а, доккха а элп «Нн».	1	0	0		https://desharkho.ru/
23	Могланан а, доккха а элп «Тт».	1	0	0		https://urok95.ru/
24	Могланан а, доккха а элп «Вв».	1	0	0		https://desharkho.ru/
25	Могланан а, доккха а элп «Зз».	1	0	0		https://urok95.ru/
26	Могланан а, доккха а элп «Йй».	1	0	0		https://urok95.ru/
27	Могланан а, доккха а элп «Кк».	1	0	0		https://desharkho.ru/
28	Могланан а, доккха а элп «Пп».	1	0	0		https://urok95.ru/
29	Могланан а, доккха а элп «Ээ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Могланан а, доккха а элп «Шш»	1	0	0		https://desharkho.ru/
31	Могланан а, доккха а элп «Цц».	1	0	0		https://urok95.ru/
32	Могланан а, доккха а элп «I».	1	0	0		https://desharkho.ru/
33	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
34	Кледа хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
35	Къасторан хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
36	Къасторан хьаьрк «Б» йаздар.	1	0	0		https://urok95.ru/
37	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Могланан а, доккха а элп «Хь хь».	1	0	0		https://urok95.ru/
39	Могланан а, доккха а элп «Кх кх».	1	0	0		https://desharkho.ru/
40	Могланан а, доккха а элп «Кх кх».	1	0	0		https://urok95.ru/

41	Могланан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://urok95.ru/
42	Могланан а, доккха а элп «КЪ къ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
43	Могланан а, доккха а элп «ГГ».	1	0	0		https://urok95.ru/
44	Могланан а, доккха а элп «ГГ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
45	Могланан а, доккха а элп «ГГ1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
46	Могланан а, доккха а элп «ГГ1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
47	Могланан а, доккха а элп «Аь аь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
48	Могланан а, доккха а элп «Аь аь».	1	0	0		https://urok95.ru/
49	Могланан а, доккха а элп «Обь обь».	1	0	0		https://desharkho.ru/
50	Могланан а, доккха а элп «Обь обь».	1	0	0		https://urok95.ru/
51	Могланан а, доккха а элп «Уь уь».	1	0	0		https://urok95.ru/
52	Могланан а, доккха а элп «Уь уь».	1	0	0		https://urok95.ru/
53	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0		https://desharkho.ru/
54	Могланан а, доккха а элп «Чч».	1	0	0		https://desharkho.ru/
55	Могланан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	0	0		https://urok95.ru/
56	Могланан а, доккха а элп «Ч1ч1».	1	0	0		https://urok95.ru/
57	Могланан а, доккха а элп «Т1т1».	1	0	0		https://urok95.ru/
58	Могланан а, доккха а элп «Т1т1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
59	Могланан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0		https://desharkho.ru/

60	Могланан а, доккха а элп «Жж».	1	0	0		https://desharkho.ru/
61	Могланан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
62	Могланан а, доккха а элп «Х1х1».	1	0	0		https://urok95.ru/
63	Могланан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Могланан а, доккха а элп «К1к1».	1	0	0		https://urok95.ru/
65	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://urok95.ru/
66	Могланан а, доккха а элп «Юю».	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Могланан а, доккха а элп «Юбюб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
68	Могланан а, доккха а элп «Юбюб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
69	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
70	Могланан а, доккха а элп «Яя».	1	0	0		https://urok95.ru/
71	Могланан а, доккха а элп «Ябьяб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
72	Могланан а, доккха а элп «Ябьяб».	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Могланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://urok95.ru/
74	Могланан а, доккха а элп «Ц1ц1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
75	Могланан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://urok95.ru/
76	Могланан а, доккха а элп «П1п1».	1	0	0		https://desharkho.ru/
77	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/

78	Могланан а, доккха а элп «Фф».	1	0	0		https://urok95.ru/
79	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
80	Могланан а, доккха а элп «Ёё».	1	0	0		https://urok95.ru/
81	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Могланан а, доккха а элп «Щщ».	1	0	0		https://desharkho.ru/
83	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
84	Элп «Ы».	1	0	0		https://urok95.ru/
85	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://urok95.ru/
86	Нохчийн алфавит.	1	0	0		https://desharkho.ru/

Деша а, йаздан а 1амош болу абатал т1аьхара мур-12 сахьт

87	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
88	Дешнаш, предлож-ш йазйар.	1	0	0		https://urok95.ru/
89	Дош дехьадаккхар	1	0	0		https://desharkho.ru/
90	Дош дехьадаккхар	1	0	0		https://urok95.ru/
91	Текст. Предложени	1	0	0		https://desharkho.ru/
92	Текст. Предложени	1	0	0		https://urok95.ru/
93	Уьн т1ера текст схьаязйар	1	0	0		https://desharkho.ru/
94	Талламан болх.	1	1	0		Талламан болх.
95	Г1алаташ т1ехь болх	1	0	0		https://urok95.ru/
96	Шен школах лаьцна муха дийца деза.	1	0	0		https://desharkho.ru/
97	Винчу денца декъал муха ван	1	0	0		https://urok95.ru/

	веза.					
98	Муха дийца деза хлума муылхачу басахь йу.	1	0	0		Талламан болх.
99	Тлечлаглдар	1	0	0		
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	1	0		

ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

2 класс

№ раг 1	Урокан чулацам	Сахьтийн барам			Таморан терахь		
		дерриг	Таллам	Кхоллараллинн	Планаца	Билгалгал	
1-3	Тамийнарг карладакхар.	3	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
4-6	Къамел.	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
7-8	Аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru
9-10	Мукъа аьзнаш а, элпаш а.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
11-12	Мукъа аьзнаш а, церан элпийн билгалонаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
13-14	Элпаш э, е юкбадоглу дешнаш.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
15-16	Элпаш я,яь,ю.юь юкбадоглу дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru
17	Мукъаза аьзнаш а,уьш элпашца билгалдар.	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
18-19	Мукъаза аз а, элп а й	2	0	0			https://desharkho.ru/https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

20-21	Нохчийн абат	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
22	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
23	Глалаташ тӀехь болх.	1	0	0			
24-25	Дош а, дешдакъа а	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
26-28	Дешнаш сехьадахар	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
29-30	Предложени	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
31-33	Текст	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
34-35	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъа азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
36-37	Шалха элпашца билгалдеш долу мукъаза азнаш а, уьш йозанехь билгалдахар.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
38-39	Мукъаза шиь шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

40	Барга «1а» ц1е йолу дийцар х1оттадар.аг1о 69	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
41-42	Дехий, доций мукъа аьзнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
43-44	Ев,ОВ,АьВ юкъадог1у дешнаш..	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
45	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
46	Г1алаташ т1ехь болх	1	0	0			
47-48	Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш а.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
49-50	Элпаш Б,Ё,Ф,Щ юкъадог1у дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
51-52	Мукъаза аз а, элп а ъ.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/
53-54	Дош а, предложени а.	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
55-57	Х1уманаш билгалъен дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham

58-59	Доккха элп	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
60-62	Дештлаъхъенаш	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
63-65	Хлуманийн дар билгалден дешнаш	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
66-68	Хлуманийн билгало гойту дешнаш.	3	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
69-71	Гергара дешнаш.	3	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
72	Тлерасхъайазйар	1	0	0			
73	Талламан болх	1	1	0			Диктант
74	Глалаташ тлехъ болх	1	0	0			
75-76	Ламийнарг тлечлаглдар. Гергара дешнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
77-78	Предложени	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
79-80	Нохчийн абат	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru

81-82	Дешнаш сехьадахар	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
83-84	Дехий, доций мукъа аьзнаш	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
85-86	Мукъаза шиь шалха элп хьалха-тӀаьхьа нисделча нийсаяздар	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
87-88	ХӀума билгалъеш долу дешнаш.	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
89-90	ДештӀаьхьенаш	1	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
91	Суьрта тӀехь барта дийцар хӀоттор агӀо 132	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
92-93	ХӀуманийн дар билгалден дешнаш	2	0	0			https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham
94-95	Текст	2	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru
96	ПаргӀат диктант (агӀо № 136)	1	0	0			
97	ТӀерасхьаязъяр(агӀо № 137)	1	0	0			

98	Шеран талламан болх.	1	1	0			Диктант
99	Глалаташ тлехь болх	1	0	0			
100	Тестировани	1	0	0			
101-102	Шарахь 1амийнарг тлечлаглдар	2	0	0			
Программаин сахьтийн йукъара терахь		102	4				

**Нохчийн меттан поурочни планировани
3 класс**

№	Урокан тема.	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Таллам ан белхаш	КХоллараллин белхаш		
1амийнарг карладаккхар. бс.						
1	Къамел.	1	0	0		https://desharkho.ru/
2	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
3	Предложени.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Доларчу цлешкахь доккха элп яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
5	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
6	Глалаташ тлехь болх бар. Цъханаораман дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

Аьзнаш а, элпаш а. 14 с.						
7	Аз а,элп а вовшех муха къабста?	1	0	0		https://desharkho.ru/
8	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
9	Дош. Дешдакъа. Дош сехьадакхар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Деха а, доца а мукъа аьзнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
11	Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
12	Изложени «Бухланан кlorни». Агlo-28. (кечам)	1	0	0		https://desharkho.ru/
13	Изложени «Бухланан кlorни».	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Глалаташ тlехь болх бар. Шалхачу элпашца билгалдеш долу аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
15	Къасторан хьабркаш.	1	0	0		www.urok95.ru
16	Къасторан хьабркаш.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
17	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Доца шеконан мукъа аьзнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
19	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
20	Дешан чаккхенгахь –Н яздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
Предложени. 15с.						
21	Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru
22	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Глалаташ тlехь болх бар. Дийцаран а, хаттаран а предложенеш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
24	Айдаран предложени.	1	0	0		www.urok95.ru
25	Тlечlагlдар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		www.urok95.ru
27	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

28	Подлежащи а, сказуеми а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
29	Изложени «Черий лецар». (аг 10 58-59) (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
30	Изложени «Черий лецар».	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
31	Глалаташ тлехь болх бар. Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://desharkho.ru/
32	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		www.urok95.ru
33	Предложения, дешнийн цхьанакхетарш а.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
34	Текст.	1	0	0		https://desharkho.ru/
35	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
Дешан хлоттам. 18 с.						
36	Орам.	1	0	0		www.urok95.ru
37	Орам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Суьрта тлехь барта дийцар хлоттор. (аг 10 74, шардар 146)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
40	Орамехь шалха мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
41	Чаккхе.	1	0	0		https://desharkho.ru/
42	Чаккхе.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
43	Дешан чаккхенга шала мукъаза элпаш яздар.	1	0	0		www.urok95.ru
44	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
45	Дешхьалхе.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
46	Дешхьалхе.	1	0	0		www.urok95.ru
47	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
48	Глалаташ тлехь болх бар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
49	Дешхьалхе а, дештлаьхье а.	1	0	0		www.urok95.ru
50	Дешхьалхе а, дештлаьхье а.	1	0	0		https://desharkho.ru/

						o.ru/
51	Изложени «Ши газа». (аг 10 94). (кечам)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
52	Изложени «Ши газа». (аг 10 94).	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
53	Галаташ т1ехъ болх бар. Суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Къамелан дакъош. 4с.						
54	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
55	Къамелан дакъош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
56	Сочинени (аг 10 106, шардар 214)	1	0	1		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Ц1ердешнийн терахъаш.	1	0	0		www.urok95.ru
Ц1ердош. 11 с.						
58	Ц1ердош.	1	0	0		www.urok95.ru
59	Ц1ердош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
60	Доккхачу элпаца йазден ц1ердешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
62	Ц1ердешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
63	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
64	Ц1ердешнийн классаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
66	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		https://desharkho.ru/
67	Ц1ердешнийн дожаршца хийцадалар. (легар).	1	0	0		www.urok95.ru
68	Т1еч1аг1дар.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
Билгалдош. 8 с.						
69	Билгалдош.	1	0	0		www.urok95.ru
70	Билгалдош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
71	Дуьхъал маь1на долу	1	0	0		www.urok95.ru

	билгалдешнаш.					
72	Дуьхьал маьIна долу билгалдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
73	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru
74	Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
75	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
76	ГIалаташ тIехь болх бар. Билгалдош тIечIагIдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Хандош. 10 с.						
77	Хандош.	1	0	0		www.urok95.ru
78	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
79	Хандош.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
80	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru
81	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		www.urok95.ru
83	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
84	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешнашца ЦА, МА нийсаяздар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
86	Iамийначун хаарш-зийер агIо № 173-174.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Шарахь Iамийнарг карладаккхар. 16с.						
87	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		www.urok95.ru
88	Шарахь Iамийна теманаш карлайахар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
89	Текст.	1	0	0		www.urok95.ru
90	ТIера схьайазйар. (агIо 179)	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дешан хIоттам.	1	0	0		www.urok95.ru
92	Дешан хIоттам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
93	Суьрта тIехь барта дийцар хIоттор. (агIо 182)	1	0	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

94	Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
96	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru
97	Аьзнаш а, элпаш а.	1	0	0		www.urok95.ru
98	Талламан диктант.	1	1	0		https://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Глалаташ тлехь болх бар. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
100	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Цлердешнийн дожарш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
102	Шарахь Iамийнарг тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
Программа сахьтийн барам		102	6	4		

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

4 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Iаморан терахь		Электронни дешаран ресурс.
		Сахьт	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш	Планаца	Билгал	
Iамийнарг карладаккхар-28с.							
1	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/
2	Дош. Предложени. Текст	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
3	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
4	Предложенин меженаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
5	Текстийн тайпанаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

6	Талламан болх	1	1	0			Диктант
7	Галаташ тлехь болх Азнаш а, элпаш а	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
8	Азнаш а, элпаш а Дешдакба	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
9	Азнаш а, элпаш а Дешдакба	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
10	Дешан хлоттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
11	Дешан хлоттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
12	Чолхе дешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
13	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештлаьхе.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
14	Дешхьалхенийн нийсайаздар. Дешхьалхе, дештлаьхе.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
15	Къасторан ь,ь хьаьркаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
16	Къамелан дакьош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
17	Къамелан дакьош.	1	0	0			https://desharkho.ru/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
18	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
19	Къамелан дакъош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
20	Талламан болх	1	1	0			Диктант
21	Глалаташ т1ехъ болх. . Предложенин цхъанатайпа нара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
22	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
23	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
24	Предложенин цхъанатайпанара меженаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
25	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
26	Текст.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
27	Изложенина кечам бар (аг1о 43).	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
28	Изложени. ШЕРАН ЗАМАНАШ.	1	0	1			Изложени

Ціердош-19с							
29	Галаташ тІехь болх бар. Ціердош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
30	Ціердешнийн дожарш.Ціерниг дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
31	Доланиг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
32	Лург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
33	Дийриг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
34	Кобчалниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
35	Хотгалург дожар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
36	Меттигниг дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
37	Дустург дожар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
38	Ціердешнийн дожарш. Карладаккхар	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
39	Ціердешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

							https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
40	Цірдешнийн легарш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
41	Цірдешнийн легарш.						https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
42	Талламан болх.	1	1	0			Диктант
43	Галаташна тлехь болх. I амийнарг тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
44	Цірдешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
45	Сочинени «Iа» (агIо 73) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
46	Сочинени «Iа»	1	0	1			Сочинени
47	Галаташна тлехь болх Цірдешнийн дукхаллин терахь.	1	0	0			Йозанан таллар
	Билгалдош-10сахьт						
48	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
49	Билгалдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
50	Лааме а,лаамаза а билгалдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
51	Лааме а,лаамаза а	1	0	0			https://desharkho.ru

	Билгалдешнаш						https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
52	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
53	Билгалдешнийн дожаршца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
54	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
55	Билгалдешнийн хьалхара легар.	1	0	1			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
56	Билгалдешнийн шолгла легар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
57	Карладаккхар, тлечлаглар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Терахьдош-3с							
58	Терахьдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
59	Масаллин а, роглаллин а терахьдешнаш	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
60	Масаллин а, роглаллин а терахьдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Церметдош-6с							

61	Ціерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
62	Йаххыйн ціерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
63	Йаххыйн ціерметдешнаш.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
64	Изложени («Ши накъост» агло 107) (кечам)	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
65	Изложени «Ши накъост»	1	0	1			Изложени
66	Галаташна тлехъ болх. Ціерметдош тлечлагдар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Хандош-10с.							
67	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
68	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
69	Хандешнийн хенашца хийцадалар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
70	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
71	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

72	Хандешан карара хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
73	Хандешан йахана хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
74	Хандешан йоглу хан	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан диктант	1	1	0			Диктант
76	Галаташна тлехь болх бар. Хандешнашца ца,ма нийсайаздар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
Чолхе предложени-2с.							
77	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
78	Чолхе предложени	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
79	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
80	Тедерзар.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
1амийнарг карладаккхар-(22с)							
81	1амийнарг карладаккхар. Предложени.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
82	1амийнарг карладаккхар.	1	0	0			https://desharkho.ru

	Предложени.						https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
83	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
84	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
85	Дешан х1оттам.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
86	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
87	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
88	Къмалан дакъош. Ц1ердош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
89	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
90	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
91	Билгалдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
92	Терахъдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/

93	Терахьдош	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
94	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
95	Ц1ерметдош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
96	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
97	Хандош.	1	0	0			https://desharkho.ru/ https://urok95.ru/ps95.ru/dikdosham/
98	Талламан диктант.	1	1	0			Диктант
99	Г1алаташна т1ехь болх бар.	1	0	0			
100	1амийнарг т1еч1аг1дар.	1	0	0			
101	Тестировани	1	0	0			
102	Шарахь 1амийначун жам1 дар.	1	0	0			
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102	5	3			

Хьехаран-методикин латтор

Дешархочунна:

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
2. Учебник Э.Х.Солтаханов., И.Э.Солтаханов., С.Э.Эдилов., «Нохчийн мотт» 4класс. Соьлжа-Г1ала АО «ИПК «Грозненский рабочий» - 2022 ш.
3. Мацев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

Хьехархочунна:

1. Эдилов С.Э. Ловзуш, Iема. Юьхьанцарчу классийн хьехархошна методически пособи. (Играя, учимся. Методическое пособие для учителей начальных классов). – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2007. – 430 с.
5. Эдилов С. Э. Изложени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 240 аг1о.
6. Эдилов С. Э. Сочинени язйан Iамор. АО «ИПК «Грозненский рабочий», 2018. – 160 аг1о.

Хаамийн-ресурсийн латтор

1. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus>
2. Образовательный портал «Чеченская электронная школа» //URL: <https://desharkho.ru>
3. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам //URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru>